

Aleksandra Fudala-Barańska

Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach
Wydział Informatyki i Komunikacji
Katedra Dziennikarstwa Ekonomicznego i Nowych Mediów
aleksandra.fudala@ue.katowice.pl

DIGITALIZACJA TELEWIZYJNYCH MATERIAŁÓW POŚWIĘCONYCH KULTURZE NA PRZYKŁADZIE ZASOBÓW TELEWIZJI KATOWICE

Streszczenie: Digitalizacja archiwalnych zasobów telewizyjnych jest zjawiskiem stosunkowo nowym, biorąc pod uwagę historię istnienia telewizji jako nowego środka przekazu. Jest to jednak przedsięwzięcie kluczowe, jeśli telewizyjne materiały mają przetrwać dla przyszłych pokoleń. Realizowane od 1929 r. na świecie, a od 1952 r. w Polsce programy są nie tylko zapisem historii telewizji, ale przede wszystkim dokumentacją mijających czasów. Trwałość archiwalnym filmom zapisanym na różnorodnych nośnikach gwarantuje jedynie proces digitalizacji.

W artykule pokazano podstawowe problemy dotyczące digitalizacji zasobów archiwalnych TVP oraz jak proces digitalizacji przebiega w archiwum Telewizji Katowice. To pionierski w kraju ośrodek, w którym digitalizację zbiorów prowadziły pod okiem specjalistów osoby niepełnosprawne. Dzięki ich pracy udało się ocalić i zachować tysiące metrów archiwalnych taśm filmowych i wizyjnych, zawierających unikatowe materiały dotyczące historii, kultury i dziedzictwa narodowego Śląska i Zagłębia.

Słowa kluczowe: film, zasoby, digitalizacja, produkcja, proces, telewizja, kultura.

JEL Classification: O33.

Wprowadzenie

Technika zapisu materiałów filmowych zarówno w kraju, jak i na świecie zmieniała się wraz z przemianami telewizji. Za początek nowego medium uważa się 1929 r., gdy w Londynie uruchomiono pierwszą stację nadawczą, w Polsce natomiast to 25 października 1952 r., kiedy to Doświadczalna Stacja Telewizyjna Instytutu Łączności w Warszawie wyemitowała pierwszy eksperymentalny półgodzinny program [Michalski, 2012, s. 17]. Po trzech miesiącach z Warszawy nadawano godzinę audycji tygodniowo, a od stycznia 1955 r. programy emi-

towano już regularnie. W latach 1956-1957 uruchomiono trzy regionalne ośrodki telewizyjne: w Łodzi, Poznaniu i Katowicach.

Pierwszą kadrę katowickiej stacji stanowili pracownicy Polskiego Radia, operatorzy natomiast wywodzili się z Amatorskiego Klubu Filmowego „Śląsk”. Warunkiem przyjęcia do pracy na stanowisko operatora było posiadanie własnej kamery [Barnert, 1988, s. 134]. Telewizyjny program z Katowic oglądano na radzieckich leningradach, rekordach i rubinach, przy czym większość z 2,5 tys. dostępnych wówczas odbiorników w województwie katowickim znajdowała się w świetlicach oraz klubach książki i prasy [Michalski, 2012, s. 247]. Już w rok po uruchomieniu stacji w Katowicach rozpoczęto regularne emisje spektakli teatralnych. Sztuki nadawano na żywo wprost z katowickiego studia. Nie utrwalano ich na żadnych nośnikach z wyjątkiem fotografii, przy pomocy których oceniano, jak sprawdza się w kadrze scenografia i ustawienie aktorów [zob. Archiwum fotograficzne TVP Katowice 1957–1960]. Materiały filmowe natomiast realizowano na taśmie celuloidowej 16 mm. Osobno rejestrowano dźwięk, odrębnie – obraz. Filmy wywoływano ręcznie. Niedawno, w październiku 2015 r., podczas kolejnych przegrań archiwalnych taśm odnaleziono m.in. nigdy nieemitowany prawie godzinny wywiad z Czesławem Niemenem [Archiwum TVP Katowice, B 1554, TC:00:10:00]. Są też zdjęcia z zalanych dziś pokładów Kopalni Soli w Wieliczce. „Było to tuż przed powodzią, przed zalaniem niższych pokładów kopalni, kiedy nasi operatorzy kręcili tam zdjęcia. To co bezpowrotnie stało się niedostępne – zachowało się na naszych taśmach” – wspomina Krzysztof Toboła, obecny szef sekcji archiwum Telewizji Katowice [Kuś, 2002, s. 8].

Taśm tych, zwanych w telewizyjnym żargonie „szesnastkami”, używano do momentu upowszechnienia się taśm wizyjnych, czyli do końca lat 80. To właśnie na nich zarejestrowano najstarsze i najcenniejsze reportaże i filmy. Równoległe od lat 70. funkcjonowały taśmy MV 2 cale. W latach 80. pojawiły się: BCN 1 cal, UMATIC 3/4, VHS oraz BETACAM SP i BETACAM DIGITAL. Większość teatrów telewizji, filmów dokumentalnych oraz reportaży poświęconych kulturze, zrealizowanych w katowickim ośrodku, zarejestrowano na BCN-ach. W latach 90. Telewizję Katowice wyposażono w nowe nośniki DVC PRO, a później dyski XDCAM. Obowiązujące od 1995 r. taśmy BETACAM Digital, podobnie jak dyski XDCAM, umożliwiają zapis w technice cyfrowej. Różnorodność taśm i formatów, w jakich rejestrowano katowickie produkcje telewizyjne, jak również fakt, że części z nich nie można już odtworzyć bez specjalistycznego sprzętu dowodzą, jak ważna dla archiwalnych materiałów filmowych jest digitalizacja. Cyfrowy zapis ujednocila, a tym samym upowszechnia możliwość odtworzenia filmowego pliku, ale co najważniejsze – chroni go przed utratą jakości. W oddziale Telewizji Polskiej w Katowicach proces cyfryzacji zapo-

czątkowano w 1991 r. Cyfryzacja objęła archiwalia, wyposażenie studia oraz wymianę sprzętu, w tym także kamer z analogowych na cyfrowe. Na system cyfrowy przestawiono również emisję [Łaskawiec, 2002b, s. 8]. Jednym z najważniejszych elementów cyfryzacji ośrodka jest jednak trwająca od 2001 r. digitalizacja zasobów archiwalnych TVP Katowice.

1. Zasoby archiwum TVP Katowice

Najstarsze, a zarazem najcenniejsze materiały zebrane w archiwum Telewizji Katowice pochodzą z 1957 r. Są to przede wszystkim pojedyncze relacje z oficjalnych uroczystości, filmy dokumentujące rozwój przemysłu na Śląsku, relacje z imprez sportowych oraz wydarzeń kulturalno-rozrywkowych. Już od początku istnienia stacji dzięki operatorom z Amatorskiego Klubu Filmowego „Śląsk” powstawały pierwsze reportaże i filmy dokumentalne. 55 tys. materiałów zarejestrowanych na najstarszych nośnikach, czyli taśmach celulooidowych, przetrwało do dziś. W archiwum TVP Katowice zachowało się również 1400 materiałów zarejestrowanych na taśmach MC 2 cale, 2800 pozycji na BCN oraz materiały zapisane na 690 nośnikach typu UMATIC [zob. *Elektroniczne zestawienie typów nośników*, 2015].

Kolejnych 5000 godzinnych i półgodzinnych taśm to analogowe nośniki BETACAM SO i 3000 taśm cyfrowych BETACAM DIGITAL. 5000 sztuk taśm stanowią kasety DVC PRO, a 2000 to dyski XDCAM [zob. *Zeszyty inwentarzowe TVP Katowice 1957-1989*, nr 1-71848]. W sumie w katowickim archiwum zgromadzono ponad 90 000 taśm i dysków, z których korzystają dziennikarze katowickiego ośrodka telewizji oraz twórcy z innych stacji i firm, o ile posiadają umowy licencyjne uprawniające do użytku archiwalnych zasobów TVP. Produkcja w technice analogowej w ośrodku Telewizji Katowice odbywała się do połowy lat 90. „Do obróbki zdjęć używano laboratorium, a montaż polegał na cięciu i sklejanu taśm” – wspomina Zbigniew Jarosz, dawny kierownik działu technicznego TVP Katowice [Łaskawiec, 2002a, s. 8]. W 1991 r. rozpoczęto realizację programów w technice cyfrowej, co umożliwiło autorom i realizatorom przygotowywanie programów o bardzo wysokiej jakości technicznej.

Najstarsze filmy mają charakter informacyjny. Obok krótkich felietonów dotyczących wizyt partyjnych notabli w śląskich i zagłębiowskich kopalniach i hutach czy postępow w budowie nowych fabryk są także fragmenty przedstawień teatrów robotniczych działających w latach 60. przy zakładach pracy, występy orkiestr górniczych, prezentacje premier teatralnych i operowych, koncertów Filharmonii Śląskiej i Wielkiej Orkiestry Symfonicznej Polskiego Radia

[*Zeszyty inwentarzowe* 1957-1970, nr 1-867]. Wśród archiwalnych taśm znajduje się m.in. zapis wizyty dziennikarzysty katowickiego ośrodka telewizji w Wytwórni Filmów Rysunkowych w Bielsku-Białej. O filmach będących wizytówką studia: *Bolku i Lolku*, *Reksiu* czy *Koziolec* opowiada Władysław Nehrebecki – reżyser filmowy i teatralny, scenarzysta, klasyk i jeden z pionierów polskiej animacji [www 6]. Ważnym zapisem kulturalnych przedsięwzięć sprzed lat są także prezentacje postaci związanych z muzyką, teatrem, literaturą i filmem na Śląsku. W telewizyjnym archiwum zachowały się materiały z lat 60. poświęcone m.in. reżyserowi i aktorowi Mieczysławowi Daszewskiemu, założycielowi Teatru Dzieci Zagłębia Janowi Dormanowi, pisarzowi Alfredowi Szklarskiemu czy śpiewakowi operowemu Ryszardowi Tarasiewiczowi oraz Zbigniewowi Cybulskiemu [*Zeszyty inwentarzowe* 1960-1966, nr 1-6725]. W latach 70. powstały m.in. felietony o historii i twórcach Polskiego Radia w Katowicach, Dniach Filmu Radzieckiego, Festiwalu Dramaturgii Rosyjskiej i Radzieckiej, telewizyjnej orkiestrze Ireneusza Wikarka oraz zwycięstwie Krystiana Zimmermana w IX Międzynarodowym Konkursie Chopinowskim w Warszawie [*Zeszyty inwentarzowe* 1970-1980, nr 11 524-38 733]. Z materiałów poświęconych filmowi przetrwały m.in.: rozmowa z Wojciechem Kilarem o pracy nad muzyką do filmu *Samotność we dwoje* oraz materiał z inauguracji roku akademickiego na Wydziale Radia i Telewizji Uniwersytetu Śląskiego, uznawanym za kuźnię kadr polskiego przemysłu filmowego [*Zeszyty inwentarzowe* 1974-1979, nr 21 750-40 331]. Ze szczególnie cennych materiałów poświęconych teatrowi warto zwrócić uwagę na filmowe wizytówki: Ferdynanda Szypuły – znakomitego scenografa teatralnego i telewizyjnego, Ignacego Gogolewskiego – wieloletniego dyrektora Teatru Śląskiego w Katowicach oraz Edmunda Wojnarowskiego – twórcy wielu spektakli dla teatrów lalek [*Zeszyty inwentarzowe* 1972-1975, nr 14 899-26 552]. Nie sposób nie wspomnieć też o relacjach dokumentujących dorobek drzeworytnika Pawła Stellera, scenografa Jerzego Moskała, czy wreszcie Grzegorza Fitelberga – wybitnego kompozytora, dyrygenta i skrzypka [*Zeszyty inwentarzowe* 1973-1979, nr 17 180-38 733]. Rozrywce lat 60. i 70. można przyjrzeć się na przykładzie materiałów poświęconych Zagłębiowskiemu Jarmarkowi Piosenki, Festiwalowi Piosenki Polskiej w Opolu oraz karnawałowi organizowanemu z okazji święta 22 lipca w Wojewódzkim Parku Kultury i Wypoczynku w Chorzowie [*Zeszyty inwentarzowe* 1972, nr 14 894-18 466].

Obok materiałów o charakterze informacyjnym, trwających nie dłużej niż pięć minut, w archiwum Telewizji Katowice zachowały się również poświęcone kulturze programy cykliczne, reportaże, filmy dokumentalne, koncerty oraz spektakle Teatru Telewizji, i to właśnie te archiwalia najcelniej obrazują twórców,

dokonania i klimat minionych epok. Telewizja Katowice przygotowywała programy zarówno dla widzów województw: katowickiego, bielskiego, opolskiego i częstochowskiego, jak i na antenę ogólnopolską. Specjalnością ośrodka były sztuki współczesne i teatr sensacji. Nie oznacza to, że nie realizowano repertuaru klasycznego. Sztuki przygotowywano zarówno w telewizyjnym studiu, jak i rejestrowano bezpośrednio z teatralnych scen. Do dziś zachowały się realizacje takich reżyserów jak: Lidia Zamkow, Zbigniew Zbrojewski, Jerzy Jarocki, Józef Wyszomirski, Jan Skotnicki, Józef Słotwiński, Jerzy Afanasjew i Kazimierz Kutz. W latach 1958-2015 w ośrodku TVP Katowice zrealizowano ponad 180 spektakli, w których pojawiła się czołówka polskich aktorów: Nina Andrycz, Elżbieta Barszczewska, Gustaw Holoubek, Ludwik Sempoliński, Jerzy Stuhr, Olgierd Łukaszewicz, Franciszek Pieczka i wielu, wielu innych. Spektakle przenoszono nie tylko ze scen śląskich i zagłębiowskich, ale i krakowskich teatrów im. Juliusza Słowackiego i Ludowego oraz Teatru im. Jana Kochanowskiego w Opolu.

Równie cenne jak same spektakle są również programy poświęcone sztuce teatralnej. W 1997 r. na antenie pojawił się *Pamiętnik teatralny* Sławomira Lisa. W kolejnych odcinkach cyklu widzowie mieli okazję poznać proces powstawania scenografii teatralnych, prześledzić zadania kierowników produkcji i realizatorów, a o pracy na planie teatru telewizji opowiadali również aktorzy [Archiwum TVP Katowice 1997, BETA SP 11 115, TC:00:00:15]. Historię teatru popularyzował cykl Romana Szydłowskiego i Bogdana Hussakowskiego *Spotkania z Melpomeną*, którego poszczególne odcinki poświęcono tragedii greckiej, komedii antycznej, teatrowi staropolskiemu, szekspirowskiemu oraz japońskiemu [Archiwum TVP Katowice 1973, BETA SP 6206, TC:00:00:10]. 100-lecie Teatru Śląskiego uświetniono cyklem spotkań z twórcami i artystami, którzy właśnie w Katowicach rozpoczynali karierę bądź znacząco wpłynęli na rozwój katowickiej sceny. W *Jubileuszowych powrotach* Krzysztofa Piotrowskiego i Violetty Rotter-Kozery wystąpili: Kazimierz Kutz, Józef Szajna, Józef Para, Gustaw Holoubek i Krzysztof Kolberger [Archiwum TVP Katowice 2007, DV 10 246, TC:00:05:10].

Prawie jedną czwartą archiwalnych taśm w Telewizji Katowice zajmują programy muzyczne. Obok wielu koncertów z udziałem najlepszych polskich i światowych solistów oraz dyrygentów, muzycznych monografii, reportaży z festiwali muzyki poważnej, jednym z ciekawszych cykli były *Żywoty instrumentów* oraz *Słuchamy i patrzymy* Janusza Cegiełły [zob. Archiwum TVP Katowice 1982, BETA SP 5488, TC:00:13:20], a także program Marty Tesarczyk *Znane i nieznanne oblicza arcydzieł muzycznych* przedstawiający historię najlepszych światowych kompozycji [Archiwum TVP Katowice 1995, BETA SP

8559, TC:00:35:00]. Archiwalne programy dokumentują także zawodowy dorobek i życie prywatne twórców kultury. W cyklach *Gość Polihymnii* Teresy de Laveaux oraz *Nie tylko o muzyce* Haliny Szymury muzycy, dyrygenci i kompozytorzy opowiadają o swoich dokonaniach, rodzinach, karierze, sukcesach i porażkach [Archiwum TVP Katowice 1993, BETA SP 3355, TC:00:10:00]. Z kolei *Historie smyczkiem pisane* Janusza Mentla i Magdaleny Makaruk to nie tylko prezentacja biografii muzycznych wirtuozów skrzypiec i wiolonczeli, ale i studyjne minikoncerty w wykonaniu gości programu, m.in. Bartłomieja Nizioła, Adama Musialskiego, Pawła Głombika czy Tadeusza Gadziny [Archiwum TVP Katowice 1993, BETA SP 7843, TC:01:25:00].

Z muzyki rozrywkowej warto wymienić takie programy jak realizowany w latach 70. cykl Jerzego Michotka *Z najlepszymi życzeniami* [Archiwum TVP Katowice 1976, B 144, TC:00:30]. W poszczególnych odcinkach dla pracowników kopalń, hut i innych zakładów przemysłowych śpiewali najlepsi polscy piosenkarze: Urszula Sipińska, Maryla Rodowicz, Ewa Bem, Andrzej Rosiewicz oraz wykonawcy zagraniczni sprowadzani z NRD, Związku Radzieckiego, Jugosławii czy Czechosłowacji. Międzynarodowy charakter miał również cykl *Gwiazdy siedmiu stolic*, w którym obok Zbigniewa Wodeckiego, zespołu Alibabki czy Seweryna Krajewskiego występowali popularni wówczas Jiří Korn, Josef Laufer czy bracia Jacques [Archiwum TVP Katowice 1973, MV 109]. Mieczysława Fogga, Halinę Kunicką, Kalinę Jędrusik i Marię Koterbską można było zobaczyć także w cyklu *Przy sobocie po robocie* z 1966 r. [Archiwum TVP Katowice 1966, B 93]. Ogromną popularnością cieszył się również cykl *Bawcie się z nami* Janusza Mentla i Tadeusza Kańskiego, w którym prezentowano amatorskie zespoły muzyczne działające w szkołach, zakładach pracy i przy muzycznych ogniskach w całej Polsce [Archiwum TVP Katowice 1968, B 112]. Na archiwalnych taśmach zachowały się niemal wszystkie koncerty Festiwalu Piosenki Polskiej w Opolu od początku istnienia tej imprezy [Archiwum TVP Katowice, 1976, BETA SP 1432, TC:00:12:30].

Stare zwyczaje i regionalne obrzędy dokumentował cykl Adolfa Dygacza z 1973 r. *Z folklorystycznej teki* [Archiwum TVP Katowice 1974, MV 525] oraz późniejsza, bo realizowana w latach 80. *Mapa folkloru polskiego* Jadwigi Starczewskiej [zob. Archiwum TVP Katowice 1983, D 1141, TC:20:10:00].

Niezaprzeczalną wartość kulturalną i historyczną mają także liczne filmy dokumentalne z lat 60. i 70. *Uratowani* [Archiwum TVP Katowice 1969, F 11 069] w reżyserii Wojciech Sarnowicza – to zapis akcji ratowniczej prowadzonej podczas zawału w kopalni Generał Zawadzki w Dąbrowie Górniczej. *Kazimierz Kutz* w reżyserii tego samego autora to dokument z planu filmowego

Perły w koronie [Archiwum TVP Katowice 1971, F 15 319]. Film *Z dnia na dzień* z 1973 r. opowiada o Janie Koszeli – górniku kopalni Wujek, który odchodzi na emeryturę [Archiwum TVP Katowice 1973, F 17416], natomiast *W kraju i za granicą* – film Kazimierza Kutza i Nadena Davida traktujący o młodzieży, która przyjechała na mecz Polska-Anglia na Stadionie Śląskim – to jedyny dokument w historii katowickiej telewizji zrealizowany w kooperacji z brytyjską BBC [Archiwum TVP Katowice 1971, F 19 944].

Wymienione powyżej pozycje to tylko znikoma część bogatego dorobku dziennikarskiego w sześćdziesięcioletniej historii Telewizji Katowice. Archiwalne programy o wyjątkowej wartości historycznej, kulturalnej i społecznej bez digitalizacji zostaną bezpowrotnie utracone.

2. Digitalizacja zasobów archiwalnych TVP Katowice

Według definicji zawartej w słowniku pojęć Narodowego Instytutu Muzealnictwa i Ochrony Zbiorów digitalizacja to „pozyskanie cyfrowego, jak najbardziej wiernego odwzorowania obiektu i opisujących metadanych relacyjnych, zawierających szczegółły strony technicznej procesu” [*Zalecenia dotyczące planowania i realizacji projektów digitalizacyjnych w muzealnictwie*, 2011, s. 9]. Telewizyjne materiały można digitalizować zarówno po to, by wykorzystać je w innych programach, jak i po to, by ponownie je emitować. Digitalizacja może także służyć do przygotowania archiwalnych materiałów do emisji w Internecie. Procesowi temu powinny być poddane wszystkie filmy dokumentalne i fabularne, koncerty i recitale, artystyczne materiały publicystyczne, a także inne programy dotyczące wydarzeń kulturalno-społeczno-politycznych niezarejestrowane wcześniej cyfrowo.

Digitalizacja nie polega wyłącznie na cyfrowym skopiowaniu materiału. To także szczegółowy opis za pomocą metadanych, czyli „zwięzłego i systematycznego zestawu informacji odsyłających, które mogą być użyte do efektywnego i trafnego wyszukiwania większych zestawów informacji” [Nahodko, 2000, s. 23]. Metadane opisują zarówno digitalizowany przedmiot, jak i sam proces digitalizacji. Instruuja, jak materiał przechowywać, reprodukować i ponownie wykorzystywać. Zawierają też dane dotyczące parametrów technicznych digitalizowanego materiału. Wszystko to należy do zadań archiwistów, nie tylko telewizyjnych.

Archiwum Telewizji Katowice uchodzi za wzorcowe w kraju, jeśli chodzi o opisywanie i przechowywanie taśm. Mimo to, zdaniem zatrudnionych tam pracowników, digitalizacja prowadzona jest zbyt opieszale i może okazać się, że

wielu cennych programów nie da się już uratować. Pieniądzy brakuje na wszystko: na zakup cyfrowych nośników, na nowoczesny sprzęt do przegrań, na serwery, na które powinny trafić cyfrowe materiały, i na opłacenie ludzi pracujących przy ratowaniu filmów. Wciąż nie ma pewności, że stare taśmy nie rozsypią się.

W 1991 r. w katowickim ośrodku telewizji wygospodarowano trzy magazyny przystosowane do przechowywania taśm. Zinventaryzowane materiały magazynowane są w nich w optymalnych warunkach: w temperaturze 10°C i wilgotności sięgającej 30%. W katowickim archiwum gromadzone są nie tylko materiały emisyjne, czyli te, które trafiły na antenę, ale i tzw. materiały wyjściowe¹. W 2001 r. Telewizja Katowice wraz ze Stowarzyszeniem Współpracy Regionalnej z Chorzowa w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki rozpoczęła unikatowe w skali kraju przedsięwzięcie digitalizacji zbiorów archiwalnych, w którym udział wzięły osoby niepełnosprawne. Przedsięwzięcie to było współfinansowane ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego. Projekt „Niepełnosprawni w telewizji cyfrowej” zakładał aktywizację zawodową 48 niepełnosprawnych osób. Działania przeprowadzono w trzech cyklach – po 16 osób każdy. W rekrutacji wzięło udział ponad 150 niepełnosprawnych osób. Zakwalifikowani do projektu najpierw poznali historię telewizji, a potem nowoczesne technologie używane do digitalizacji, dzięki czemu mogli samodzielnie i kreatywnie podejść do zagadnień związanych z przegrywaniem materiałów. Szkolenie trwało półtora miesiąca. Chodziło o przedstawienie i zrozumienie różnicy, jaka istnieje pomiędzy sygnałem analogowym a cyfrowym, zapoznanie uczestników z pojęciami z zakresu przetwarzania oraz konwersji sygnałów, a także kompresji – słowem wszystko, co ważne dla poprawnie przeprowadzonego procesu digitalizacji. Dopiero gruntowne zrozumienie zasad pracy przez uczestników projektu umożliwiło uzyskanie materiałów cyfrowych najwyższej jakości. Końcowym etapem digitalizacji analogowych zbiorów programowych był ich zapis na nośnikach cyfrowych.

Po półtoramiesięcznym szkoleniu sześciuosobowa grupa rozpoczęła staż zawodowy w katowickim oddziale TVP S.A. Uczestnicy projektu pracowali pod okiem opiekuna po sześć godzin dziennie, otrzymując stażowe stypendium i zwrot kosztów dojazdów. Staż ten trwał trzy i pół miesiąca. Digitalizowano w tym czasie przede wszystkim widowiska artystyczne, filmy dokumentalne, reportaże i koncerty muzyki poważnej – nagrania unikatowe w skali kraju i regionu. Część grupy przegrywała materiały, część opisywała je. Po dwóch tygodniach grupy wymieniały się obowiązkami. „Archiwizowanie materiałów telewizyjnych to nie

¹ Czyli przeegrane wprost z kamery, przed obróbką montażową.

tylko praca, ale możliwość obcowania ze sztuką. Mamy okazję pracować na materiałach, których nigdy nie zobaczylibyśmy. Pracownicy telewizyjnego archiwum od początku byli bardzo otwarci, zaufali nam i uwierzyli, że damy sobie radę. Było to dla nas bardzo budujące” [Karkoszka, 2010] – wspomina Krzysztof Pochopień, jeden z uczestników projektu. Projekt „Niepełnosprawni w telewizji cyfrowej” pozwolił na przegranie ponad 2000 godzin cennych nagrań. 40 000 godzin cennych materiałów wciąż czeka na przegranie.

Podsumowanie

Problem utrzymania archiwów filmowych nie dotyczy tylko Telewizji Katowice, ale wszystkich ośrodków telewizyjnych w Polsce, w tym centrali TVP w Warszawie. W 2012 r. Telewizja Polska oraz utworzony przy Ministerstwie Kultury i Dziedzictwa Narodowego Instytut Audiowizualny podpisały umowę o digitalizacji archiwów [www 5]. Umowa zakłada, że w pierwszej kolejności w ciągu pięciu lat zdigitalizowane i udostępnione na stronie Instytutu zostaną spektakle Teatru Telewizji, dokumenty, filmy fabularne, seriale oraz programy artystyczne. Do maja 2015 r. na stronie www.ninagov.pl udostępniono w sumie 5 petabajtów programów telewizyjnych, audycji radiowych oraz filmów [www 2]. Nie wszystko co cenne można udostępnić z uwagi na prawo autorskie, które w momencie powstania wielu audycji nie uwzględniało istnienia Internetu.

W 2013 r. zapadła decyzja, że zasoby telewizji publicznej i radia będą gromadzone w Bibliotece Mediów Publicznych [www 1]. List intencyjny w tej sprawie podpisali przedstawiciele Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji, Telewizji Polskiej oraz Polskiego Radia. Biblioteka Mediów Publicznych finansowana ze środków abonamentowych ma umożliwić wyszukiwanie materiałów i korzystanie z zasobów publicznej radiofonii i telewizji w sposób jednolity. Docelowo z zasobów biblioteki mogliby korzystać wszyscy zainteresowani. Nagrania mają być udostępniane za darmo do celów edukacyjnych oraz odpłatnie dla potrzeb komercyjnych. By jednak tak się stało wszystkie zbiory muszą być najpierw zdigitalizowane. Projekt nadzorowany przez Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji oraz Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego obejmuje ok. 1,5 mln nagrań telewizji publicznej i kolejny milion zasobów radiowych. Na zarządzanie archiwami i ratowanie materiałów w latach 1994-2006 Telewizja Publiczna wydała prawie 20 mln zł. Rocznie to ok. 1,5 mln złotych [www 3], co wystarczyło na digitalizację 60 000 programów w całej Polsce [www 7]. Zdaniem zarządzającego Narodowym Instytutem Audiowizualnym

Michała Merczyńskiego materiały pozostawione na nośnikach analogowych nie przetrwają kolejnych 20 lat – zdematerializują się [www 4].

Właścicielem materiałów archiwalnych we wszystkich ośrodkach Telewizji Polskiej nie jest telewizja, lecz Skarb Państwa. Formalnoprawnie podlegają one Archiwom Państwowym. Na państwie ciąży więc obowiązek zachowania materiałów dla przyszłych pokoleń. Archiwa Państwowe nie dysponują jednak ani urządzeniami, ani pomieszczeniami, by materiały te przegrywać i przechowywać. Telewizja zobowiązała się więc zabezpieczać i konserwować zbiory do momentu przekazania ich oddziałom Archiwów Państwowych. Co więcej, zobowiązała się dokładnie je opisać. Cały proces miał zakończyć się w 2013 r. Tak jednak się nie stało. Tylko w Telewizji Katowice do uporządkowania pozostała jeszcze ponad połowa materiałów archiwalnych.

Literatura

- Barnert R. (1998), *Inne kino, czyli od filmu amatorskiego do telewizji* [w:] A. Gwóźdź (red.), *Filmowe światy. Z dziejów X muzy na Górnym Śląsku*, Wydawnictwo Naukowe Śląsk, Katowice.
- Karkoszka Ł. (2010), *Sprawni specjaliści* [w:] *Program Operacyjny Kapitał Ludzki 2007-2013 w województwie śląskim. Biuletyn informacyjny POKL*.
- Kuś G. (2002), *W poszukiwaniu taśm*, „Dziennik Zachodni”, nr 5522.
- Łaskawiec P. (2002a), *Technika dawniej i dziś*, „Dziennik Zachodni”, nr 5522.
- Łaskawiec P. (2002b), *Ludzie i sprzęt*, „Dziennik Zachodni”, nr 5522.
- Michalski D. (2012), *To była bardzo dobra telewizja*, cz. 1, Drukarnia Wydawnicza im. W.L. Anzycy, Kraków.
- Nahodko M. (2000), *Metadane*, Biuletyn EBIB, nr 6, Toruń.
- Płoszajski G. (red.) (2008), *Standardy w procesie digitalizacji obiektów dziedzictwa kulturowego*, Oficyna Wydawnicza Politechniki Warszawskiej, Warszawa.
- Zalecenia dotyczące planowania i realizacji projektów digitalizacyjnych w muzealnictwie* (2011), Praca zbiorowa zespołu ekspertów Narodowego Instytutu Muzealnictwa i Ochrony Zbiorów, NIMOZ, Warszawa.
- [www 1] PAP, *2,5 miliona nagrań w cyfrowej bibliotece mediów publicznych*, <http://culture.pl/pl/artukul/25-miliona-nagran-w-cyfrowej-bibliotece-mediow-publicznych> (dostęp: 20.11.2013).
- [www 2] TVP INFO, *Audiowizualny udostępnia zbiory*, <http://www.tvp.info/20271074/piec-petabajtow-darmowej-kultury-narodowy-instytut-audiowizualny-udostepnia-zbiory> (dostęp: 30.05.2015).
- [www 3] D. Subbotko, *Kto dostanie skarb TVP*, http://wyborcza.pl/1,75475,7775934,Kto_dostanie_skarb_TVP.html#ixzz3r1E2jF4w (dostęp: 16.04.2010).

- [www 4] PAP, *Blżej digitalizacji materiałów archiwalnych TVP*, <http://wiadomosci.onet.pl/kraj/blzej-digitalizacji-materialow-archiwalnych-tvp/flh51> (dostęp: 4.05.2011).
- [www 5] PAP, *Archiwa TVP w Internecie*, <http://culture.pl/pl/wydarzenie/archiwa-tvp-w-internecie> (dostęp: 30.01.2012).
- [www 6] Baza internetowa Filmu Polskiego, <http://www.filmpolski.pl/fp/index.php?osoba=11102721> (dostęp: 28.12.2011).
- [www 7] Centrum Informacji TVP, *NIK pozytywnie o digitalizacji i udostępnianiu zbiorów Telewizji Polskiej*, <http://www.tvp.pl/centrum-informacji/informacje-dla-media/komunikaty-centrum-informacji/nik-pozytywnie-o-digitalizacji-i-udostepnianiu-zbiorow-telewizji-polskiej/19746058> (dostęp: 21.04.2015).

Dokumenty z archiwum TVP Katowice

Archiwum fotograficzne TVP Katowice 1957-1960

Elektroniczne zestawienie typów nośników 2015.

Zeszyty inwentarzowe 1957-1970, nr 1-867.

Zeszyty inwentarzowe 1957-1989, nr 1-71848.

Zeszyty inwentarzowe 1960-1966, nr 1-6725.

Zeszyty inwentarzowe 1970-1980, nr 11 524-38 733.

Zeszyty inwentarzowe 1974-1979, nr 21 750-40 331.

Zeszyty inwentarzowe 1972-1975, nr 14 899-26 552.

Zeszyty inwentarzowe 1973-1979, nr 17 180-38 733.

Zeszyty inwentarzowe 1972, nr 14 894-18 466.

Wideografia

Archiwum TVP Katowice 1966, B1554.

Archiwum TVP Katowice 1966, B 93.

Archiwum TVP Katowice 1976, B 144.

Archiwum TVP Katowice 1968, B 112.

Archiwum TVP Katowice 1971, F 15319.

Archiwum TVP Katowice 1969, F 11069.

Archiwum TVP Katowice 1973, F 17416.

Archiwum TVP Katowice 1976, BETA SP 1432.

Archiwum TVP Katowice 1971, F 19944.

Archiwum TVP Katowice 1997, BETA SP 11 115.

Archiwum TVP Katowice 1973, BETA SP 6206.

Archiwum TVP Katowice 2007, DV 10246.

Archiwum TVP Katowice 1995, BETA SP 8559.

Archiwum TVP Katowice 1993, BETA SP 3355.

Archiwum TVP Katowice 1993, BETA SP 7843.

Archiwum TVP Katowice 1973, MV 109.

Archiwum TVP Katowice 1974, MV 525.

Archiwum TVP Katowice 1983, D 1141.

THE DIGITIZATION OF TELEVISION AS AN EXAMPLE OF CULTURAL MATERIAL RESOURCES TELEVISION KATOWICE

Summary: The digitization of archival resources of television is a relatively new phenomenon, taking into account the history of the existence of television as a new medium. But it is a crucial venture if the films made since the inception of the new media are to survive for future generations. Implemented since 1929 in the world and since 1952 in Poland TV footage is not only a record of the history of television, but above all the documentation of the passing of time. Persistence film archives stored on various media, only guarantees digitization process. The article shows how to proceed digitization of archive collections Television Katowice – a pioneering center in the country in which this process involved people with disabilities. Their efforts managed to save thousands of meters of film tapes containing unique materials on the history, culture and national heritage of Silesia region.

Keywords: film, resources, digitization, process, production, TV, culture.